

Participatieverslag

Bij de Ruimtelijke visie Duurzame Energie Olst-Wijhe
'Ruimte voor lokaal initiatief'

Olst-Wijhe, 12 juni 2019

Opdrachtgever
Gemeente Olst-Wijhe

Auteurs
Duco van Dijk
Anne Schipper

Versie
5 concept (tussenproduct)

Bosch & Van Rijn
Groenmarktstraat 56
3521 AV Utrecht

Tel: 030-677 6466
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & van Rijn 2019

Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie

Inhoud

1 Inleiding	5
1.1 Achtergrond.....	5
2 Activiteiten participatietraject	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 Overzicht publieksbijeenkomsten.....	7
2.3 Startbijeenkomst.....	8
2.4 Bestuurlijke en ambtelijke overleggen.....	8
2.5 Decemberbijeenkomsten.....	9
2.6 Informatieavonden Plaatselijke Belangen.....	9
2.7 Informatieavond voorlopige resultaten Milieueffectrapport (MER).....	9
2.8 Excursie windpark Noordoostpolder.....	10
2.9 Gebiedsateliers.....	11
2.10 Project Duurzaamheid Capellenborg.....	12
2.11 Terugkoppeling Participatieverslag en visie.....	15
3. Opbrengsten van het participatietraject	17
3.1 Inleiding.....	17
3.2 Inwoners.....	17
3.2.1 Plaatselijke Belangen.....	18
3.2.1.1 Marle (25 januari 2018).....	18
3.2.1.2 Welsum (13 februari 2018).....	19
3.2.1.3 Herxen (11 april 2018).....	20
3.2.1.4 Den Nul (16 april 2018).....	20
3.2.1.5. Boskamp (18 april 2018).....	20
3.2.1.6. Windesheim (12 september 2018).....	21
3.2.2. Gebiedsateliers.....	21
3.2.2.1 Zonne- en windenergie.....	21
3.2.2.2 Onderzoeksgebieden en windenergie.....	22
3.2.2.3 Effecten windmolens.....	23
3.2.2.4 Natuur.....	24
3.2.2.5 Landschap/uitzicht.....	24
3.2.2.6 Financiële participatie.....	24
3.2.2.7 Overig.....	25

3.3. Collega-overheden en buurgemeenten	25
3.3.1 Provincie Overijssel	25
3.3.2 Provincie Gelderland	26
3.3.3 Gemeente Epe	26
3.3.4 Gemeente Heerde	26
3.3.5 Gemeente Zwolle	27
3.3.6 Gemeente Voorst	27
3.3.7 Gemeente Raalte	27
3.4 Overige wettelijke overlegpartners en instanties	28
3.4.1 Ministerie van Defensie	28
3.4.2 GGD IJsselland	28
3.4.3 Enexis	28
4. Samenvatting	29
4.1 Inleiding	29
4.1.1 Waarover zijn inwoners het niet eens	30
4.2. Samenvatting van de inbreng in het participatietraject	31
4.2.1 Zonnepanelen op daken	31
4.2.2 Kleinschalige zonnevelden	31
4.2.3 Grootschalige zonnevelden	32
4.2.4 Windenergie	32
4.3 Participatie en overige voorwaarden	32
Bijlage A Overzicht bestuurlijke en ambtelijke overleggen en contacten	34
A1. Ambtelijke en bestuurlijke overleggen	34
A.2 Overige (mail)contacten	35

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In 2015 stelde de gemeenteraad van Olst-Wijhe het Duurzaamheidsprogramma 2016–2020 vast. In het programma stelt de gemeente zich ten doel 30% CO₂-reductie en 20% duurzame energieopwekking te realiseren. Uit het rapport Energie en duurzaamheid in Olst-Wijhe¹ blijkt dat in de periode 2009–2012 de CO₂-emissie met 8% is afgenomen. Uit hetzelfde rapport blijkt ook dat Olst-Wijhe 6% van haar energieverbruik uit duurzame bronnen verkrijgt.

Kortom, er is nog een flinke weg te gaan om de doestellingen uit het Duurzaamheidsprogramma te behalen. De gemeenteraad realiseert zich dat er grote stappen moeten worden gezet voor het behalen van de duurzaamheidsambities. Stappen op het gebied van energiebesparing bij particulieren en bedrijven, maar ook moet er gewerkt worden aan het realiseren van een 'energiemix' om duurzame energie op te wekken. Bekende maatregelen zijn zonnepanelen op daken, warmtepompen, biomassa (vergisting of verbranding zoals met een houtkachel) maar ook wordt gekeken naar innovatieve technieken.

Om een compleet beeld te krijgen van de energiemix voor Olst-Wijhe, is het belangrijk te onderzoeken wat wij kunnen en willen realiseren met de inzet van grootschalige duurzame energieprojecten met windmolens en zonnevelden. Daarvoor stelde de gemeente het Koersdocument Grootschalige Duurzame Energie Olst-Wijhe op (juni 2017). Hierin zijn stappen uitgewerkt die de gemeente in staat stellen haar doelstelling voor 2020 te halen.

In het vervolg van dit Koersdocument stelt de gemeente een ruimtelijke visie op voor zon en wind. In deze visie bepaalt de gemeente:

- In welke gebieden in de gemeente grootschalige opwek van duurzame energie met zon en wind ruimtelijk mogelijk is,
- Welke voorwaarden worden gesteld aan deze mogelijke ontwikkelingen.

De Wet ruimtelijke ordening (Wro) bepaalt dat een gemeente in een structuurvisie kan beschrijven welke ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt en op welke wijze de gemeente deze voorgenomen ontwikkelingen wil verwezenlijken. De Ruimtelijke visie Duurzame Energie is dan ook een sectorale structuurvisie waarvoor ook een MER-onderzoek is uitgevoerd. In het Koersdocument beschrijft de gemeente daarnaast haar ambitie om de visie samen met haar inwoners op te stellen.

De gemeente zette daarom een uitgebreid participatietraject op, waarin belanghebbenden de mogelijkheid hadden om zich te informeren en inbreng te leveren.

Kortom, de gemeente baseert haar besluitvorming over deze ruimtelijke visie op drie bouwstenen:

1. de feiten en onderzoeken uit de Milieueffectrapportage
2. de inbreng van inwoners en belanghebbenden uit het participatieverslag
3. het advies van Bosch & van Rijn, gebaseerd op 1 en 2

Dit verslag beschrijft het verloop van het proces en de wensen, zorgen en argumenten die tijdens de daarvoor georganiseerde bijeenkomsten zijn ingebracht. Zienswijzen en reacties aan de gemeenteraad maken geen onderdeel uit van het participatieverslag. Hoofdstuk 2 bevat een overzicht en korte beschrijving van alle bijeenkomsten. In hoofdstuk 3 volgt de inbreng van de verschillende belanghebbenden en het vierde en laatste hoofdstuk sluit af met een samenvatting van alle inbreng over de Ruimtelijke visie Duurzame Energie.

Op één punt heeft het traject alvast tot een concrete aanpassing geleid. Naar aanleiding van de vele vragen daarover is de werktitel aangepast. De titel Energievisie Olst-Wijhe wordt niet meer gebruikt. De titel is nu: Ruimtelijke visie Duurzame Energie Olst-Wijhe; 'Ruimte voor lokaal initiatief en innovatie'. Dit Participatieverslag is een weergave van het doorlopen proces en hierin wordt ook nog de werktitel 'energievisie' gebruikt.

MER-informatieavond in Wijhe

2 Activiteiten participatietraject

2.1 Inleiding

Vanaf de start is het de inzet van de gemeente geweest om zo veel mogelijk inwoners te betrekken bij het gebiedsproces. Inwoners van Olst-Wijhe en van buurgemeenten zijn via verschillende kanalen uitgenodigd om deel te nemen aan de bijeenkomsten: de gemeentelijke website, IJsselberichten, persberichten, social media en met tussenkomst van de Plaatselijke Belangen. Ook was er regelmatig aandacht van (lokale) media voor de plannen, waarbij vooral de nadruk werd gelegd op de bezwaren van inwoners tegen windmolens.

De startbijeenkomst op 1 november 2018 werd door ongeveer 300 inwoners bezocht. Het aantal deelnemers aan bijeenkomsten liep daarna terug: de ervaring leert dat mensen 'die het wel goed vinden' zich niet of minder laten horen. Bij veel bijeenkomsten voerden kritische geluiden de boventoon, maar was ook steun voor de inzet van deze ruimtelijke visie te beluisteren. Al met al is een goed beeld te vormen van de waarden, wensen en zorgen van de inwoners. Dit participatieverslag vormt daarvan de weerslag.

2.2 Overzicht publieksbijeenkomsten

Na het vaststellen van het Koersdocument heeft de gemeente Olst-Wijhe verschillende bijeenkomsten georganiseerd om informatie uit te wisselen en de invulling van de Ruimtelijke visie Duurzame Energie te bespreken. Gezien de grote belangstelling en de vele vragen heeft de gemeente een flink aantal extra avonden belegd dan oorspronkelijk gepland.

	bijeenkomst	met	#	Doel
1-11-17	Startbijeenkomst	Publiek	300	Publieke start energievisie
okt-dec 2017	Bestuurlijke en ambtelijke overleggen	Buurgemeenten		Afspraken over afstemming, informeren
7-12-17	Informatieavond	Publiek	75	Informeren
13-12-17	Informatieavond	Publiek	75	Informeren
25-1-18	Informatieavond	Publiek, i.s.m. PB Marle	65	Informeren, consulteren
13-2-18	Informatieavond	Publiek, i.s.m. PB Welsum	50	Informeren, consulteren
11-4-18	Informatieavond	Publiek, i.s.m. PB Herxen	40	Informeren, consulteren

16-4-18	Informatieavond	Publiek, i.s.m. PB Den Nul	40	Informeren, consulteren
18-4-18	Informatieavond	Publiek, i.s.m. PB De Boskamp	20	Informeren, consulteren
22-5-18	MER-Informatieavond	Publiek	50	Informeren uitkomsten MER
2-6-18	Excursie windpark NOP	Publiek	30	Informeren/beleven geluid
5-6-18	Gebiedsatelier Olst	Publiek	50	Informeren, consulteren
11-6-18	Gebiedsatelier Wijhe	Publiek	50	Informeren, consulteren
12-6-18	Gebiedsatelier Veessen	Publiek	50	Informeren, consulteren
26-3-2019	Afsluiting bijeenkomsten energievise	Publiek		Informeren, consulteren

2.3 Startbijeenkomst

In november lanceerde de gemeente het traject voor de energievise voor zon en wind tijdens een goed bezochte publieke startbijeenkomst in de Capellenborg in Wijhe. Wethouder Blind lichtte het doel en het proces van de energievise toe en weervrouw Helga van Leur bracht een inspirerend verhaal over klimaatverandering. Na deze plenaire start konden de 300 aanwezigen zich informeren over (de procedure voor) de energievise, de coöperatie Goed Veer Mekare en participatie, de effecten op de leefomgeving van zonne- en windenergie en de onderzoeksgebieden voor zonne- en windenergie. Voor de startbijeenkomst zijn alle inwoners van de gemeente via verschillende kanalen uitgenodigd. Ook zijn alle buurgemeenten zowel ambtelijk als bestuurlijk uitgenodigd en een aantal hiervan was aanwezig.

2.4 Bestuurlijke en ambtelijke overleggen

De gemeente voerde diverse gesprekken met haar buurgemeenten om inhoud en proces van de energievise te bespreken. Tijdens de gesprekken zijn wensen, zorgen en relevante ruimtelijke ontwikkelingen besproken en werden afspraken gemaakt over afstemming rond de ontwikkeling van duurzame energie.

Ook stemde de gemeente regelmatig af met de provincie Overijssel. Daarnaast werd een bestuurlijk overleg gestart met de provincie Gelderland en de drie westelijke buurgemeenten, Voorst, Epe en Heerde.

2.5 Decemberbijeenkomsten

In december 2017 organiseerde de gemeente in Olst en Wijhe twee bijeenkomsten tijdens de ter inzagelegging van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). Inwoners konden tijdens deze avonden vragen stellen over (nut en noodzaak van) duurzame energie, de onderzoeksagenda van de MER en het traject van de energievisie. Na een plenaire start kregen de deelnemers in kleinere groepen de gelegenheid om hun ideeën en zorgen in te brengen en in gesprek te gaan met medewerkers van de gemeente en deskundigen op het gebied van duurzame energie.

Het was mogelijk om een zienswijze in te dienen op de NRD. Deze zienswijzen zijn in maart door de gemeente beantwoord. De zienswijzen stipten vooral het belang van het aspect gezondheid in de onderzoeken aan.

2.6 Informatieavonden Plaatselijke Belangen

De Plaatselijke Belangen in de gemeente Olst-Wijhe spelen een belangrijke, verbindende rol in de gemeenschap. De gemeente heeft, in samenwerking met de vijf Plaatselijke Belangen met een onderzoeksgebied voor windenergie in hun omgeving, informatieavonden georganiseerd waarop ruimte werd geboden om vragen te stellen: over de energietransitie, over nut en noodzaak van duurzame energie en over de voor- en nadelen van zonne- en windenergie. Medewerkers van de gemeente en experts in duurzame energie waren aanwezig om vragen te beantwoorden en het proces toe te lichten.

Na de eerste twee bijeenkomsten met de Plaatselijke Belangen werd besloten om ook in Herxen, Den Nul en Boskamp extra informatieavonden te organiseren. Aanleiding hiervoor waren de vele vragen en zorgen over het proces. In september is nog een extra informatieavond in samenwerking met Plaatselijk Belang Windesheim georganiseerd. Ook de Plaatselijke Belangen stelden dat er behoefte was aan meer uitleg over het proces en het doel en reikwijdte van de energievisie.

2.7 Informatieavond voorlopige resultaten Milieueffectrapport (MER)

In mei 2018 organiseerde de gemeente een avond om inwoners te informeren over de voorlopige uitkomsten van de belangrijkste MER-onderzoeken voor wind- en zonne-energie: geluid, slagschaduw, natuur en landschap. Daarnaast kregen bezoekers informatie over de procedure en de verschillende (financiële) participatiemogelijkheden bij zonne- en windprojecten. De onderzoekopstellingen voor windenergie in de 5 onderzoeksgebieden uit het MER werden getoond op een scherm

en met een zogenaamde Virtual Reality-bril, zodat men zich een waarheidsgetrouw beeld kon vormen van de visuele effecten van mogelijke windparken op de beleving van landschap en uitzicht. Op verzoek van een aantal deelnemers werd de avond afgesloten met een plenaire discussie. Met de tijdens deze avond aangeboden informatie werd het publiek in de gelegenheid gesteld om goed voorbereid aan de gebiedsateliers deel te nemen.

*Informatiemarkt
MER*

2.8 Excursie windpark Noordoostpolder

Ongeveer 30 geïnteresseerden waren ingegaan op de uitnodiging van de gemeente om op excursie te gaan naar een windpark, om van dichtbij te kunnen ervaren hoeveel geluid een windmolen maakt. Ook werd op verschillende afstanden het geluidsniveau gemeten om een beeld te krijgen van de geluidservaring op afstanden waarop woningen toegestaan

Toelichting van coöperatie Nieuwleusen Synergie in windpark Noordoostpolder

Met geluidmeters en toelichting van experts konden de deelnemers de geluidproductie van windturbines op verschillende afstanden ervaren. De meerderheid van de aanwezigen vond de geluidsniveaus erg meevallen. Een vertegenwoordiger van coöperatie Nieuwleusen Synergie gaf een toelichting op de coöperatieve ontwikkeling van Windpark Tolhuislanden. Op de terugweg werd ook kort een zonneveld bij Emmeloord aangedaan.

2.9 Gebiedsateliers

De inzet van de gebiedsateliers was om met de deelnemers in gesprek te komen over grootschalige zonnevelden en windenergie vanuit het perspectief van het gehele gemeentelijke grondgebied. In de uitnodigingen voor de bijeenkomsten werd dit ook benadrukt. Veel deelnemers wensten echter te praten over specifieke gebieden en windenergie. Het is soms lastig gebleken om deze verschillen goed bij elkaar te brengen.

De drie gebiedsateliers, die we in juni hebben georganiseerd, hadden als hoofddoel om zo veel mogelijk wensen, motieven, argumenten en inzichten op te halen bij inwoners van de gemeente. Wensen bijvoorbeeld ten aanzien van het aantal molens en zonnevelden, de hoogte van molens, de grootte van zonnevelden, de combinatie van wind- en zonneparken en inzichten op het gebied van landschappelijke inpassing.

Tijdens de avonden stonden twee hoofdvragen centraal:

- Welke gebieden vinden we meer of minder geschikt voor de opwek van groene stroom met zon en wind? En waarom?
- Welke voorwaarden verbinden we aan duurzame energieprojecten?

De drie avonden, georganiseerd in achtereenvolgens Olst, Wijhe en Veessen, leverden een schat aan informatie op. Ondanks dat het maar deels lukte om over bovenstaande vragen in gesprek te komen, hebben de avonden goed inzicht gegeven in hoe de inwoners tegen zonne- en windenergie in hun gemeente aankijken en welke wensen ze hebben ten aanzien van de ontwikkeling van projecten. De resultaten van de drie avonden zijn in hoofdstuk 3 terug te lezen. Met de opbrengsten worden college en gemeenteraad in staat gesteld geïnformeerde afwegingen te maken in de Ruimtelijke visie Duurzame Energie.

De avonden begonnen plenair met een korte toelichting op de kaders en uitgangspunten voor de gesprekken. Vervolgens werd door een energie-expert van de Deventer Energie Coöperatie de business case van een wind- en zonne-energieproject en de rol die een coöperatie daarin kan spelen toegelicht. Als afsluiting van het plenaire deel werden gezamenlijk de belangrijkste waarden en criteria op een rij gezet, als basis voor het tweede deel van de avond.

Vervolgens werd in deelgroepen aan de hand van de twee hoofdvragen en met behulp van kaartmateriaal de invulling van de visie besproken. In de groepen ontstonden geanimeerde discussies, waarvan de resultaten tijdens de afsluitende plenaire sessie werden teruggekoppeld.

2.10 Project Duurzaamheid Capellenborg

Vrijdag 2 november hebben drie klassen van de Capellenborg het resultaat laten zien van het project Duurzaamheid in de klassen Maatschappijleer en Aardrijkskunde.

Er is gewerkt aan het gehele thema Duurzaamheid, van milieubelasting van de vleesindustrie, textiel en kleding, afval scheiden tot en met energiebesparing en groene energie. De leerlingen zijn met elkaar in gesprek gegaan over 'wat is het probleem, hoe erg vind ik dat, wat hoor ik erover en wat kan er aan gedaan worden'.

Wat opvalt is dat de kinderen denken in oplossingen van heel praktisch 'plaats in de nieuwbouwwoningen direct een elektrisch kooktoestel' tot hou een referendum over nieuwe groene energie projecten.

Een korte opsomming uit de presentaties van de leerlingen:

- Zorg voor meer kleine voorzieningen voor afvalstromen zoals batterijen en zorg ervoor dat je altijd overal afval kan scheiden, niet alleen thuis, maar ook buiten of in winkels, etc.
- Er moeten in winkels meer navulverpakkingen komen die je dan ook na kunt vullen.
- Meer ecologische schoonmaakmiddelen
- Laat bussen op biobrandstof rijden
- Verplicht zonnepanelen op alle nieuwbouw
- Als je vrijwilligerswerk doet, of hebt gedaan, 'betaal' dat uit in korting op zonnepanelen.
- Zorg voor meer geld om zon op daken, wind en zonnevelden te maken door sponsoring, collecteren, etc.

Er is ook aan de hand van vragen gepeild onder de leerlingen wat zij weten en belangrijk vinden. Een meerderheid zegt soms wel bewust bezig te zijn met het milieu. Deze meerderheid zegt het ook belangrijk te vinden bewust met het milieu om te gaan. Er is maar een enkeling die dit niet belangrijk vindt. Op de vraag of er thuis wel eens gesproken wordt over duurzaamheid of milieu is het aardig gelijk verdeeld. Bij een aantal leerlingen wel, een aantal soms en toch ook een groep waar thuis niet gesproken wordt over dit onderwerp.

Wanneer wordt doorggevraagd op onderwerpen water en energie geeft een ruimte helft aan wel of soms bewust bezig te zijn met het verbruik, en de andere helft niet. Manieren om te besparen kent het merendeel wel, maar eerlijk is eerlijk, een klein deel daarvan doet er niks mee. Een minderheid kent geen besparingsmogelijkheid. Moet de school of de gemeente dan meer informatie geven? Ja, zegt het grootste deel van de leerlingen. We weten al veel, maar nog niet alles.

Wanneer wordt doorggevraagd op maatregelen, zoals windmolens en zonnevelden geeft het merendeel van de groep aan dit wel een goed idee te vinden. Een aantal geven ook aan dat ze hierover geen mening hebben en er zijn ook een aantal die aangeven dit een slecht idee te vinden. Uit de peiling blijkt dat er meer positieve stemmen zijn voor zonnevelden dan voor windmolens. En ook dat een mening over zonnevelden 'makkelijker' is dan over windmolens. Het merendeel van de leerlingen vinden het wel belangrijk dat ook milieuvriendelijke projecten ,zoals energieprojecten, geld opleveren.

Op de vraag wie er verantwoordelijk is om het energieprobleem op te lossen wordt door het grootste aantal leerlingen aangegeven dat hier de gemeente voor aan de lat staat.

2.11 Terugkoppeling Participatieverslag en energievisie

De slotavond van het participatieproces vond plaats op dinsdag 26 maart in Den Nul. De avond werd door ruim 150 mensen bezocht. Er blijkt nog veel onrust over de inpassing van zon- en windprojecten in het landschap. Het heeft dan ook veel impact op de leefomgeving.

Centrale vraag tijdens de avond was of de bezoekers zich herkenden in het participatieverslag. Deze vraag is niet eenduidig te beantwoorden. Aanwezigen die meerdere bijeenkomsten hebben bijgewoond, hebben geen zaken aangehaald waarin zij zich niet herkenden. Dit kan betekenen dat zij zich wel konden herkennen in hetgeen in het participatieverslag en de energievisie is verwoord. Daarnaast waren er veel nieuwe aanwezigen.

Aanvullend aan wat er is opgehaald tijdens voorgaande bijeenkomsten, is een aantal onderwerpen genoemd tijdens de avond waar in het vervolg aandacht voor moet zijn. Dit zijn:

- financiële participatie van inwoners die onvoldoende financiële middelen hebben;
- aandacht voor het verwijderen van materialen aan het einde van de levensduur van molens en panelen;
- meer aandacht voor beperking CO₂-uitstoot;
- bewoners in (de omgeving van) onderzoeksgebieden geven op deze avond aan dat er niet én een windpark én een zonneveld in de omgeving komt.

Daarnaast is aandacht gevraagd voor:

- Andere vormen van energieopwekking (zoals mestvergisting) en voor energiebesparing. Voor deze laatste hoeft de gemeente niets te regelen, maar zijn inwoners zelf aan zet. De gemeente kan het alleen stimuleren. Andere vormen van energieopwekking hebben onze aandacht en krijgen een plek in de energiemix. Natuurlijk gaan de ontwikkelingen snel en kunnen er altijd mogelijkheden bij komen. Verzoek van inwoners is om verbanden te leggen tussen de energievisie en andere energiebronnen en energiebesparing en zo de totale opwek en beperking van de CO₂-uitstoot in kaart te brengen.
- Communiceren in begrijpelijke taal. Er is voorkeur voor persoonlijke communicatie naar inwoners die bij de onderzoeksgebieden voor wind en zon wonen.

- Communicatie naar bewoners in grensgebieden. In het geval van onze visie naar inwoners net over de gemeentegrens, maar ook andersom als er in andere gemeenten ontwikkelingen zijn. Inwoners willen dat wij deze ontwikkelingen in de gaten houden en er op toezien dat zij erbij betrokken worden en worden geïnformeerd.
- Het opstellen van een 'nul-situatie', zodat duidelijk wordt wat energieprojecten doen in een gebied, bijvoorbeeld de weidevogelstand.

Aan het einde van de avond is het proces van de bestuurlijke besluitvorming toegelicht.

3. Opbrengsten van het participatietraject

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de inbreng tijdens het participatietraject per belanghebbende partij op een rij gezet. In 3.2 worden de opmerkingen van collega-overheden en buurgemeenten weergegeven. De inbreng van de overige overlegpartners volgt in paragraaf 3.3 en in 3.4 wordt ingegaan op de resultaten van de informatieavonden die werden georganiseerd met de Plaatselijke Belangen. In 3.5 ten slotte geeft inzicht in de inbreng van inwoners gedurende het gehele traject en vooral tijdens de gebiedsateliers.

3.2 Inwoners

Tijdens alle bijeenkomsten en vooral de gebiedsateliers kregen inwoners van Olst-Wijhe de gelegenheid om hun ideeën voor en zorgen over de energievisie in te brengen. Dit heeft geleid tot een bruikbaar inzicht in de zeer uiteenlopende motieven, wensen en zorgen ten aanzien van zonne- en windenergie in de gemeente. Ook buiten de bijeenkomsten van de energievisie om is veelvuldig gesproken over de energievisie en grootschalige duurzame energie in de gemeente. Tijdens de kernbezoeken was het een onderwerp van gesprek, vooral over de procedure en nut en noodzaak van duurzame energie. Ook de coöperatie Goed Veur Mekare (GVM) heeft met inwoners gesproken over de mogelijkheden en kansen van duurzame energie binnen de gemeentegrenzen, wat dit op kan leveren en hoe de gemeente en haar inwoners ook op andere manieren kunnen verduurzamen.

Het is van belang op te merken dat dit participatieverslag geen kwantitatief (dat wil zeggen statistisch onderbouwd) inzicht geeft in de mening van inwoners over zonne- en windenergie. De weergegeven resultaten bieden een overzicht van de inbreng tijdens de bijeenkomsten en biedt daarmee een kwalitatieve basis voor geïnformeerde keuzes en afwegingen in de energievisie. Daarnaast zijn veel voorstanders voor de energievisie en duurzame energie na de startbijeenkomst niet meer betrokken geweest bij het proces omdat zij de keuze van de gemeente steunden en te kennen gaven vertrouwen te hebben in het proces van de gemeente. Het is daarom moeilijk gebleken om ook hen bij de overige bijeenkomsten te betrekken en constructief met hen in gesprek te gaan over de invulling van de energievisie. Onderstaande opgehaalde opmerkingen komen dus voor een belangrijk deel van de bij de bijeenkomsten aanwezige inwoners die sceptisch zijn over of tegen deze vormen van duurzame energie in dit gebied zijn.

3.2.1 Plaatselijke Belangen

In de periode januari tot en met april 2018 zijn door de gemeente informatiebijeenkomsten georganiseerd in samenwerking met de Plaatselijke Belangen met een onderzoeksgebied voor windenergie in hun omgeving. De avonden kenden elk een min of meer vergelijkbare opzet: een korte toelichting op de stand van zaken van wethouder Blind, waarna de aanwezigen vragen konden stellen over de invulling van en de procedure om te komen tot de energievisie. Aanwezigen kregen zo meer inzicht in het proces en nut en noodzaak van de energietransitie en op de keuze van de gemeente om deze in te vullen met grootschalige zonne- en windenergieprojecten.

De belangrijkste resultaten van de vijf informatieavonden worden hieronder beschreven.

3.2.1.1 Marle (25 januari 2018)

De informatieavond met Plaatselijk Belang Marle in Vorchten was een bewogen avond, die zich vooral concentreerde op de voor- en tegens van windenergie. Plaatselijk Belang Marle had de regie over de avond en had een lijst met vragen opgestuurd, die de gemeente voorafgaand aan de avond schriftelijk heeft beantwoord. Belangrijkste zaken in de vragenlijst waren:

- Procedure en totstandkoming Koersdocument en energievisie
- Betrokkenheid van provincies en buurgemeenten
- Natuur
- (Onderzoek naar) draagvlak
- De onderzochte alternatieven in het planMER
- Windsnelheid in Olst-Wijhe en de hoogte van de windmolens
- Gezondheid
- Andere bronnen van duurzame energie en opbrengst van zon en wind

Deze vragen en antwoorden werden op de avond plenair behandeld. Op vragen waar niet direct een antwoord was te geven is de gemeente later schriftelijk teruggekomen. Aanvullend op de vragenlijst werd tijdens avond nog een aantal andere zaken besproken:

- De kwetsbaarheid van het gebied in verband met de hoogwatergeul, de MKZ-crisis en de ligging in de IJsselvallei
- De nabijheid van de Provincie Gelderland met een ander beleid omtrent windenergie
- Zorgen om gezondheid in verband met laagfrequent geluid en spanningsvelden.

- Het verloop van het proces: de gemeente is volgens de meeste Marlenaren te laat begonnen met communiceren over een onderwerp dat veel invloed heeft op de omgeving. Het gevoel heerst dat alle keuzes al gemaakt zijn.
- De mogelijkheid of Marle weg kan vallen als onderzoeksgebied als de kern energieneutraal wordt

In de loop van het proces bleken de verschillen in houding tegenover de energievisie binnen het plaatselijk belang en binnen de kern groot. Daarom heeft het PB Marle besloten zich terug te trekken uit het energievisie proces.

3.2.1.2 Welsum (13 februari 2018)

De soms kritische vragen tijdens de avond met Plaatselijk Belang Welsum in Veessen gingen vooral over coöperatief ontwikkelen en de opbrengsten van wind- en zonne-energie, andere bronnen van duurzame energie, het proces, particuliere initiatieven, samenwerking met andere gemeenten en gedragsverandering. Maar er was ook teleurstelling, omdat men vond dat alleen in negatieve setting gesproken werd over de energievisie terwijl men graag een steentje wil bijdragen aan het gesprek over hoe we met elkaar duurzame energie kunnen opwekken.

Belangrijkste opmerkingen en vragen van deze avond waren:

- Linksom of rechtsom, we moeten allemaal iets met duurzame energie.
- De gemeente neemt net zo veel tijd als nodig is om iedereen te betrekken en een kans te geven mee te praten over de energievisie.
- Eerst kijkt de gemeente met haar inwoners wat zij vinden van het opwekken van duurzame energie, pas daarna beginnen eventuele gesprekken met ontwikkelaars of grondeigenaren die iets met zon of wind willen doen.
- De energievisie werkt door na 2020 en het behalen van de doelstelling van 20% duurzame opwek en is dus ook daarna nog relevant.
- Zoek de samenwerking met omliggende gemeenten om tot een beter plan te komen.
- Voor zon moet met andere zaken rekening gehouden worden dan voor wind, zoals bijvoorbeeld de nabijheid van een netaansluiting versus de grootte van een zonneveld.
- Het gaat niet alleen om het opwekken van duurzame energie, maar ook:
 - o Asbestdaken vervangen door zonnedaken
 - o Gedragsverandering
 - o Samenwerking met de netbeheerder

3.2.1.3 Herxen (11 april 2018)

De informatieavond in Herxen verliep in een constructieve en energieke sfeer. Een flink aantal deelnemers kwam met ideeën om de energietransitie in Olst-Wijhe vorm te geven. Deelnemers in Herxen toonden zich teleurgesteld dat er vaak in negatieve sfeer werd gesproken over de energietransitie en de Energie-visie en voelde zich daardoor regelmatig gehinderd hun bijdrage te leveren. In groepen werd over verschillende thema's gesproken.

[toevoegen info uit verslag en flipovers]

3.2.1.4 Den Nul (16 april 2018)

De informatieavond in Den Nul was een redelijk goed bezochte, kritisch doch rustig verlopen avond. De kritische vragen vanuit het publiek, gingen over het feit dat in de energievisie geen aandacht wordt besteed aan andere bronnen van duurzame energie dan zon en wind. En over de kansen die er zijn als meer woningen energieneutraal worden verbouwd.

- Het is al besloten de energievraag in te vullen met wind en zon, waarom ligt dat al vast?
- In hoeverre wordt er samengewerkt met buurgemeenten?
- Wat kunnen we verwachten van besparingen bij bedrijven? Dit lijkt erg veel te zijn, maar daarover wordt niks gezegd.
- De volgorde van zaken klopt niet: eerst besparen, daarna kijken naar opwek
- Zie molens op schaal in verhouding tot het landschap, qua hoeveelheid en qua hoogte.

3.2.1.5. Boskamp (18 april 2018)

De informatieavond op de Boskamp was een relatief rustige avond met ongeveer 20 geïnteresseerden. Na de toelichting van wethouder Engberink was er opnieuw ruimte voor vragen. Deze gingen vooral over nut en noodzaak van de energietransitie en het proces van de energievisie. Er was sprake van grote betrokkenheid bij de energietransitie, maar er bestond ook twijfel of de oplossingsrichting van de energievisie de juiste is. Belangrijkste opmerkingen en vragen van deze avond waren:

- Er zijn andere plekken en gebieden in Nederland die geschikter zijn voor windenergie.
- Zon op dak meer stimuleren en kijken naar mogelijkheden om dit met wind te combineren.
- Met de planning van de energievisie lijkt de doelstelling niet haalbaar.
- Met het opwekken van duurzame energie alleen zijn we er niet, er moet aandacht worden besteed aan de hele trias energetica.

3.2.1.6. Windesheim (12 september 2018)

Op verzoek van en in overleg met Plaatselijk Belang Windesheim en Herxen is er in het dorps huis in Windesheim tijdens een informatieavond uitleg gegeven over de energievisie. Dit in verband met de meest noordelijke onderzoekopstelling die grenst aan de gemeente Zwolle en het dorp Windesheim. Na een inleiding van het Plaatselijk Belang Windesheim presenteerden medewerkers van de gemeente het proces tot nu toe en in de toekomst en de voorlopige resultaten van het MER.

Bij de start van de avond was er eerst gelegenheid om de voorlopige mer resultaten te bekijken en vragen te stellen. Op de avond werden veel vragen gesteld over de procedure, de vervolgstappen, de samenwerking tussen gemeenten en de manier waarop inwoners van het gebied geïnformeerd zijn en willen worden.

Belangrijkste opmerkingen van de avond waren:

- Waarom staat de onderzoekopstelling zo ingetekend, terwijl er een harde belemmering (het NNN-gebied) ligt?
- Kunnen de kaarten in het planMER worden aangepast, zodat duidelijkheid is over de status van deze gebieden en dus de status van deze onderzoekopstelling?
- Op welke manier worden buurdorpen van gemeente Olst-Wijhe in het vervolg op de hoogte gebracht van ontwikkelingen in dit onderzoeksgebied?

3.2.2. Gebiedsateliers

Hieronder wordt per thema een overzicht gegeven van de meest gemaakte opmerkingen tijdens de gebiedsateliers.

3.2.2.1 Zonne- en windenergie

Tijdens de bijeenkomsten was er ruimte voor alle meningen en opvattingen over wind- en zonne-energie van inwoners. Dit zijn de meest gemaakte algemene opmerkingen:

- Ontwikkel enkel initiatieven die economisch interessant zijn.
- Niemand is toch tegen windenergie, windenergie is schoon.
- Plaats windmolens in de gebieden met de minste inwoners.
- Liever niet te hoge windmolens.
- Liever zo weinig mogelijk windmolens en zo hoog mogelijk.

- Windenergie hoort op zee, kunnen we een deel van een windpark op zee kopen?
- Windenergie uitstellen tot er goede mogelijkheden zijn voor opslag van elektriciteit.
- Geen windenergie in de gemeente, los het op met eerst zon op dak en daarna zonne-akkers.
- Combineer aanleg zonnepanelen op daken met asbestverwijdering
- Stegeman inpakken met zonnepanelen.
- Is er regelgeving mogelijk om zon op dak te verplichten?
- Zonnevelden aansluiten op stedelijk gebied.
- Zonne-energie combineren met andere functies, zoals kleinvee.
- Geen zonnepanelen in de uiterwaarden
- Zonnepanelen moeten op de dijken, maar dan moeten ze wel een groene kleur krijgen.
- Voor zonneakkers moet je per gebied of landschap kijken naar de mogelijkheden en moet je per gebied een maximum stellen (percentage of maximum aantal hectares).
- Zonnevelden mogen niet groter dan 10 hectare worden.
- Zonnevelden op restgronden, daken en overstukjes.
- Combineer wind- en zonneprojecten.
- Hanteer een mix van zonne- en windenergie.

3.2.2.2 Onderzoeksgebieden en windenergie

Over het algemeen was het moeilijk om inwoners uitspraken te ontlokken over hun waardering van de onderzoeksgebieden voor windenergie en de criteria voor de locatieafweging voor zonne-energie. Het voornaamste motief daarvoor was solidariteit: men wilde de andere gebieden niet opzadelen met de effecten van windmolens.

De meest gehoorde opmerkingen op een rij:

- Doe niet alles in één keer en niet te veel. Begin met een klein windpark om ervaring op te doen.
- Zet niet alles op een locatie.
- Geen uitgesproken mening over locatie windmolens, maar kijk wel goed naar draagkracht landschap en draagvlak.
- Windmolens niet aan de buitengrenzen van de gemeente.
- Geen windmolens aan de grens met Heerde.
- Geen windmolens aan de noordkant (onderzoeksgebieden Marle en Herxen) van de gemeente.
- Zet de molens aan de grenzen van de gemeente, daar hebben de minste mensen overlast.
- Werk samen met regionale partners, wees niet het beste jongetje van de klas. De gemeente kan dit niet in zijn eentje.
- Windmolens bij Den Nul zijn bespreekbaar, maar dan wel als er ruimhartig wordt gecompenseerd.

- Het wordt te vol met molens bij onderzoeksgebied Herxen als Zwolle ook Windesheim gaat ontwikkelen.
- Windmolens liever aan de oostkant van de gemeente en liever onderzoeksgebieden Herxen en Den Nul dan Boskamp.
- Onderzoeksgebied Den Nul prima, maar dan wel met minder molens dan nu ingepland staan.
- Onderzoeksgebieden Marle, Welsum en Boskamp zijn geschikt.
- Onderzoeksgebied Marle: weinig mensen, maar wel veel overlast. Verder kunnen de molens overal.
- Uiteindelijk moeten we alle onderzoeksgebieden benutten, liever onderzoeksgebied Boskamp want daar wonen weinig mensen.
- Profileren als groene gemeente, dus juist wel windmolens langs de IJssel-dijk.
- Het waait in Olst-Wijhe onvoldoende voor windmolens.
- Wat gebeurt er als de grondeigenaar niet wil meewerken?
- Olst-Wijhe is niet door de provincie als zoekgebied voor windmolens aangewezen, waarom gaan we dit dan toch doen?

3.2.2.3 Effecten windmolens

- De energievisie moet heldere randvoorwaarden bevatten.
- Hanteer maximale afstanden tot de windmolens.
- Stel voorwaarden aan geluid en slagschaduw.
- Zet normen om in afstanden om het hanteerbaar te maken.
- Windmolens: pas een afstand toe van minimaal 5 tot 10 keer de ashoogte.
- Windmolens: pas een minimale afstand toe van 2 kilometer in verband met trillingen.
- Let op cumulatie met andere geluidbronnen. Als daar sprake van is, plaats de molens dan op grotere afstand.
- Onderzoek en besteed aandacht aan gezondheid (ook psychische): de onrust over windmolens kan tot ziekte leiden.
- Obstakelverlichting op windmolens zeer hinderlijk, wordt dit meegenomen?
- Wat zijn de effecten op de leefomgeving van zon?

3.2.2.4 Natuur

- Hou de natuur vrij.
- Hou bij duurzame energie rekening met bestaand beleid, zoals IJssel aantrekkelijk maken en broedvogelgebieden.
- Gebruik duurzame energieprojecten om ecologie te herstellen, denk ook aan ecologisch medegebruik.
- Onderzoeksgebied Herxen is het ongunstigst, vanwege het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en weidevogels.
- Gebruik voor zonnenvelden geen oost-west opstellingen, want die zijn slecht voor de biodiversiteit.
- Als de zonneparken weg zijn, laat dan de natuurstroken staan, positief overblijfsel.

3.2.2.5 Landschap/uitzicht

- Volg met duurzame energieprojecten de landschappelijke structuren.
- Onderzoek de hoogwatergeul als kansrijke plek, omdat dit landschappelijk beter past.
- Cluster windparken in een lijn en volg de landschappelijke structuren.
- Liever minder grotere molens dan vele kleinere.
- Liever meerdere kleine zonnenvelden, dan grote velden.
- Zonnenvelden: gebruik loze hoeken en overstukjes, voordat je agrarisch gebied gaat gebruiken.
- Gebruik zonnenvelden om het landschap te versterken.
- Voor alle kernen een eigen zonneparkje.
- Scherm zonnenvelden af met landschapseigen elementen, mooi weggewerkt.

3.2.2.6 Financiële participatie

- We moeten de energie wel zelf kunnen gebruiken.
- Bij lokaal eigenaarschap kijkt men anders naar zon en wind.
- Maak het voordeel van duurzame energieprojecten duidelijk, zorg voor financiële compensatie.
- Gebruik opbrengsten voor publieke voorzieningen.
- De gemeente moet uitzoeken hoe/ervoor zorgen dat investeringen en opbrengsten binnen de gemeente blijven.
- Financiële participatie moet ook bereikbaar zijn voor mensen met een kleine portemonnee.
- Opbrengsten moeten naar een duurzaamheidsfonds, om duurzaamheid mee aan te jagen en duurzame investeringen te doen.

- Zorg dat lokaal eigenaarschap juridisch goed is verankerd. Mag de gemeente een vergunning weigeren op basis van voorwaarden op het gebied van participatie? Dat is geen ruimtelijk aspect, dus hoe ga je participatie afdwingen?
- Kan een grondeigenaar eisen stellen aan de ontwikkeling van windenergie op zijn grond zodat de baten daarvan niet alleen bij hem terecht komen?
- Stimuleer ook coöperatieve ontwikkeling van zonnenvelden.
- Hoe zit het met planschade en hoe wordt dat geregeld?

3.2.2.7 Overig

- Waarom moet de gemeente 20% duurzaam opwekken binnen de eigen gemeente? We hebben toch ook geen eigen ziekenhuis?
- De relatie tussen de energievisie en het beleid voor duurzame kernen ontbreekt, met dat beleid wordt niets gedaan door gemeente.
- De term energievisie is geen goede titel. Structuurvisie zon en wind of energievisie voor zon en wind dekt de lading beter.
- Besteed ook aandacht aan andere vormen van opwek.
- Besteed meer aandacht aan communicatie, ook naar de inwoners van de omliggende gemeenten.
- De gemeente moet de regie nemen.
- Bedrijven moeten worden verplicht om energieneutraal te worden of zouden striktere eisen opgelegd moeten krijgen.
- Let er bij grootschalige zonneprojecten op dat fosfaatrechten worden gereduceerd en niet worden verkocht naar derden.
- Verplicht verbruikers om hun energie zelf op te wekken.
- Hou rekening met de emoties.

3.3. Collega-overheden en buurgemeenten

3.3.1 Provincie Overijssel

De provincie juicht de ontwikkeling van de energievisie toe, volgt het proces en ondersteunt waar mogelijk. De energievisie is niet relevant voor het behalen van de Overijsselse doelstelling van 85,5 MW in 2020, maar kan wel bijdragen aan de nieuwe doelstelling van de provincie voor 2030. De provincie moet in dat kader ook aan de slag met Regionale Energie Strategieën en hier kan de energievisie een bijdrage aan leveren. Vanuit het programma Nieuwe Energie biedt de provincie financiële ondersteuning aan de coöperatie Goed Veur Mekare.

3.3.2 Provincie Gelderland

Naast dat er overleg is met de provincie Overijssel, vindt ook overleg plaats met de provincie Gelderland. De provincie Gelderland herkent veel in de aanpak van de gemeente Olst-Wijhe: eerst in overleg met inwoners om zo veel mogelijk tot een gedeeld probleembesef te komen. De provincie staat open voor verder overleg over duurzame energie in de grenszone tussen Overijssel en Gelderland en het verschillende beleid dat aan weerszijden van de provinciegrens geldt.

3.3.3 Gemeente Epe

De gemeente Epe oriënteert zich op zonne- en windenergie om invulling te geven aan de energietransitie en werkt (net als de gemeente Heerde) hieraan in het kader van de Cleantech regio. Tijdens overleg en in de op de Notitie Reikwijdte en detailniveau (NRD) ingediende zienswijze vraagt de gemeente om de effecten op milieu, leefomgeving, natuur en landschap aan de westzijde van de IJssel in beeld te brengen. Het gebied rondom onderzoeksgebied Welsum voor windenergie vormt één landschappelijk geheel, zo wordt gesteld, ook al ligt het in verschillende provincies en gemeenten. Ook de mogelijke externe werking van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) van de provincie Gelderland, waarin windenergie aan de kant van Epe is uitgesloten in verband met een weidevogelgebied, moet worden uitgezocht. De gemeente Epe wil hierom graag een brede verkenning naar de mogelijkheden en onmogelijkheden van duurzame energie in de IJsselvallei in samenwerking met de twee provincies en de opgave aanvliegen vanuit een bredere gebiedsontwikkeling.

3.3.4 Gemeente Heerde

De gemeente Heerde zet in op bewustwording en start in 2018 met een onderzoek naar mogelijke locaties voor duurzame energieopwekking. Heerde sluit aan op regionale samenwerking om vorm te geven aan de Energietransitie. In de zienswijze op de NRD vraagt de gemeente aandacht voor het zoekgebied rondom Marle, dat volgens Heerde kwetsbaar is als gevolg van de MKZ-crisis en de realisatie van de hoogwatergeul in het kader van het programma Ruimte voor de Rivier. De gemeente Heerde beoordeelt de ambities van Olst-Wijhe voor de energietransitie als positief, maar vraagt in dit verband om tijd, zodat de gemeente haar eigen visie op de energietransitie kan afronden en de gemeenten in de IJsselvallei in gelijk tempo gezamenlijk op kunnen trekken, ook in het kader van de Regionale Energie Strategieën, waar Heerde ook haar bijdrage aan moet leveren. Ook in Heerde speelt de mogelijke externe werking van de PRV Gelderland.

3.3.5 Gemeente Zwolle

In 2017 stelde de gemeente Zwolle de Zwolse Energiegids op in samenspraak met inwoners en bedrijven. De gemeente wil het voortouw nemen en niet tornen aan haar energieambities. In het in 2018 vastgestelde college-akkoord richt Zwolle zich op de uitwerking van één zoeklocatie voor windenergie op haar grondgebied, Tolhuislanden. Als het zoekgebied bij Zwolle Zuid toch in beeld komt, is het belangrijk dat dit gebied in nauwe samenwerking tussen de gemeente Zwolle en Olst-Wijhe wordt ontwikkeld.

In haar zienswijze op de NRD vraagt de gemeente Zwolle aandacht voor de ruimtelijke impact van onderzoeksgebied Herxen op het grondgebied van Zwolle en om dit goed te omschrijven in het MER. Ook vraagt Zwolle te overwegen het thema gezondheid mee te nemen in het MER. Ten slotte vraagt de gemeente om Zwollenaren die impact kunnen ondervinden van beoogde initiatieven goed te informeren en betrekken bij het proces.

3.3.6 Gemeente Voorst

De gemeente Voorst ambieert om in 2030 energieneutraal te zijn en vult dat in door in te zetten op zonne-energie. Het ontwikkelen van windmolens in de gemeente is door de vorige en de huidige coalitie uitgesloten, vanwege de vergaande ruimtelijke impact.

Voorst is deelnemer aan het Gelders Energieakkoord en werkt samen in de Stedendriehoek met Apeldoorn, Deventer, Zutphen, Epe, Lochem en Brummen. De gemeente vraagt in haar zienswijze aandacht voor de polder Nijbroek en om Plaatselijk Belang Nijbroek te betrekken bij de visievorming. De gemeente Voorst wil in regionaal verband kijken naar welke plekken het meest geschikt zijn voor welke vorm van duurzame energie.

3.3.7 Gemeente Raalte

Raalte zet tot nu toe in op zonne-energie om invulling te geven aan de energietransitie. In haar zienswijze op de NRD geeft de gemeente Raalte aan dat ook de inwoners van de omliggende dorpen in Raalte actief moeten worden betrokken bij het proces en de mogelijkheid moeten krijgen om deel te nemen aan de op te stellen sociale randvoorwaarden. Daarnaast vraagt Raalte om in het MER aandacht te besteden aan de landschappelijke impact voor de inwoners van Raalte en aan de impact op landschap en recreatie. Ook vraagt de gemeente aandacht voor de externe veiligheid en vandalismegevoeligheid van zonneparken.

3.4 Overige wettelijke overlegpartners en instanties

3.4.1 Ministerie van Defensie

In een zienswijze op de NRD geeft het ministerie van Defensie aan dat als onderzoeksgebied Welsum voor windenergie in aanmerking komt, hierover in overleg te willen treden in verband met het militaire oefenterrein Olst-Welsum. Daarnaast verzoekt het ministerie een toelichtende tekst in het MER op te nemen over de militaire laagvliegroute, die grenst aan onderzoeksgebieden Herxen en Den Nul. Ten slotte beveelt het ministerie aan om in een zo vroeg mogelijk stadium een indicatief radarverstoringsonderzoek uit te laten voeren door TNO.

3.4.2 GGD IJsselland

Met de GGD is enkele malen overleg geweest over de gezondheidsaspecten van de opwekking van zonne- en windenergie. In haar zienswijze benadrukt de GGD het belang van goede communicatie en participatie van omwonenden om de gezondheidseffecten door hinder en bezorgdheid bij omwonenden te beperken. De GGD is daarom verheugd dat de gemeente Olst-Wijhe heeft gekozen voor een participatief planproces.

De GGD adviseert om het thema gezondheid nadrukkelijk in het MER op te nemen en daarbij niet alleen aandacht te besteden aan de 'harde' milieunormen, maar ook aan hinder en beleving van omwonenden.

3.4.3 Enexis

Enexis is verantwoordelijk voor lokale netwerkverbindingen en is daarmee een belangrijke facilitator van de energietransitie. Met Enexis is gesproken over de aansluitmogelijkheden voor duurzame energieprojecten op het regionale netwerk.

Op 18 september 2018 heeft een vervolg overleg plaatsgevonden met een medewerker van Enexis en is de planning en het proces besproken. Binnen de Regionale Energie Strategie zal regelmatig overleg met Enexis plaatsvinden over de energievisie en de ontwikkelingen op het gebied van de RES.

4. Samenvatting

4.1 Inleiding

In 2015 stelde de gemeenteraad van Olst-Wijhe het Duurzaamheidsprogramma 2016 - 2020 vast. In het programma stelt de gemeente zich ten doel 30% CO₂-reductie en 20% duurzame energieopwekking te realiseren in 2020. Om dit te halen, moeten grote stappen worden gezet en om die reden stelt de gemeente de Energievisie op. In de Energievisie bepaalt de gemeente:

- In welke gebieden in de gemeente grootschalige opwek van duurzame energie met zon en wind ruimtelijk mogelijk is,
- Welke voorwaarden worden gesteld aan deze mogelijke ontwikkelingen.

Het participatietraject heeft een schat aan informatie opgeleverd, die in dit laatste hoofdstuk wordt samengevat. Het traject vormt, naast het MER en advies ingewonnen bij deskundigen, de derde belangrijke pijler voor de besluitvorming over de Energievisie voor grootschalige zonne- en windenergie door de gemeente.

En, én, én

Vanaf de start van de energievisie is gesproken over de mix van maatregelen die nodig zijn voor een succesvolle energietransitie. Er zijn veel ideeën en innovaties genoemd: energiebesparing bij bedrijven en particulieren, zonnepanelen op (bedrijfs-)daken, warmtepompen, biomassa. Hoewel deze zaken buiten het bereik van de energievisie vallen, worden ze in de energievisie toch kort benoemd.

Tijdens de bijeenkomsten bleek het soms moeilijk om het gesprek te richten op de werkingssfeer van de Energievisie en niet in te gaan op alle andere mogelijkheden die er zijn op het gebied van energie en duurzaamheid. Dit is van invloed geweest op de discussie over de energievisie.

Zoals eerder opgemerkt is dit participatieverslag geen statistisch te verantwoorden analyse van de inbreng van de inwoners van Olst-Wijhe. Ook al was de opkomst tijdens bijeenkomsten als bijzonder goed te bestempelen, een minderheid van de inwoners van Olst-Wijhe heeft deelgenomen aan de bijeenkomsten. Veel mensen zijn, zoals wel vaker bij ruimtelijke participatietrajecten, niet bereikt. Een deel van onze inwoners is na de startbijeenkomst niet meer bij vervolgbijeenkomsten aanwezig geweest. Een aantal heeft na de startbijeenkomst aangegeven de keuze van de gemeente voor het opstellen van een energievisie begrepen te hebben en heeft vertrouwen in het proces.

Het participatietraject kan worden omschreven als een zoektocht, voor de betrokken deelnemers maar zeker ook voor de gemeente zelf. Vooral bij de aanvang van het traject was het moeilijk in te schatten met welk informatieaanbod en in welke gespreksvorm de gemeente goed aan kon sluiten bij de behoefte van de deelnemers. Er waren deelnemers die kritisch tegenover de ambitie van de gemeente stonden en vooral vragen hadden. Deelnemers die de ambitie delen, maar liever andere maatregelen zien. Maar ook deelnemers voor wie het niet snel genoeg ging en de gemeente aanspoorden toch vooral vaart te maken.

Het is soms lastig gebleken tegemoet te komen aan de wensen van alle zijden van het spectrum. Toch wordt met dit verslag getracht recht te doen aan alle inbreng tijdens de bijeenkomsten en andere contactmomenten. Het bevat echter geen letterlijke reproductie van alle uitgewisselde informatie en standpunten. Wel geeft het een overzicht van alle inbreng en ideeën die naar voren zijn gebracht.

De bijeenkomsten hebben voldoende inzichten opgeleverd om een eenduidig beeld op te leveren. In de navolgende paragrafen wordt dit verder uitgewerkt. Maar eerst volgt een overzicht van zaken waarover met zekerheid gesteld kan worden dat er geen overeenstemming bestaat.

4.1.1 Waarover zijn inwoners het niet eens

De mening van de deelnemers aan de bijeenkomsten stonden bij een aantal thema's lijnrecht tegenover elkaar. Over deze onderwerpen worden in dit verslag dan ook geen uitspraken gedaan:

- Moeten er wel of geen windmolens komen in de gemeente?
- Moeten er wel of geen windmolens komen in de IJsselvallei?
- Moeten er wel of geen windmolens komen aan de gemeentegrenzen?
- Moeten er wel of geen zonnepanelen komen op de dijken langs de IJssel?
- Moeten er hogere of lagere windmolens komen?

Het doel van de bijeenkomsten was dan ook niet om een antwoord te vinden op deze vragen, maar om te onderzoeken of en hoe grootschalige duurzame energieopwekking in de gemeente mogelijk is. Het is aan de gemeenteraad om, op basis van de input van het gebiedsproces en het MER, een antwoord te formuleren op deze vragen.

4.2. Samenvatting van de inbreng in het participatietraject

Uit de inbreng in het participatietraject is een duidelijke richting aan de invulling van de energievisie te halen en dan vooral de prioritering die daarbij moet worden gehanteerd. De deelnemers roepen de gemeente op om de volgende volgorde en aanpak te hanteren bij de ontwikkeling van duurzame energie:

1. Maak werk van zonnepanelen op (bedrijfs-)daken.
2. Ontwikkel kleinschalige zonnevelden op restgronden en 'overhoeken'.
3. Ontwikkel grootschalige zonnevelden passend bij de draagkracht van het landschap.
4. Als hiermee niet aan de doelstelling kan worden voldaan, ontwikkel dan een windpark in een gebied met zo min mogelijk effecten voor omwonenden.

Deze stappen worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt.

4.2.1 Zonnepanelen op daken

Een onderwerp dat door vrijwel alle deelnemers aan gesprekken en bijeenkomsten is benoemd, is het stimuleren van zonnepanelen op daken. Inwoners vragen zich in ruime meerderheid af waarom waardevolle ruimte en landschap moet worden opgeofferd aan duurzame energie, zonder dat eerst alles op alles is gezet om alle (bedrijfs-)daken te benutten voor zonnepanelen. Ook het combineren met het verwijderen van asbestdaken is een veelgenoemde optie.

Het plaatsen van zonnepanelen op daken valt buiten het bereik van de energievisie. Om het draagvlak voor de energievisie te versterken, zou het gemeentebestuur er echter verstandig aan doen zichtbaar werk te maken van het bevorderen van zonne-energie op daken. Dat kan bijvoorbeeld door met een gemeente brede scan de potentie van zon op dak in de gemeente vast te stellen en de ondersteuningsmogelijkheden voor zon op dak met grotere urgentie onder de aandacht te brengen.

4.2.2 Kleinschalige zonnevelden

Een ander helder signaal uit het participatietraject is de voorkeur voor kleinere zonnevelden. Voordat agrarisch land wordt ingezet voor zonnevelden moeten restgronden en 'overhoeken' worden benut met kleinschalige (kleiner dan 2 ha) zonnevelden. Deze moeten de structuur van het landschap volgen en goed worden ingepast en afgeschermd met landschapseigen elementen. Indien mogelijk moet worden gezocht naar het combineren van functies (bijvoorbeeld het houden van kleinvee of versterking van natuurlijke of landschappelijke waarden) bij het plaatsen van de zonnevelden.

4.2.3 Grootschalige zonnevelden

Het animo voor grootschalige zonnevelden (ongeveer vanaf 2 ha) is minder groot dan voor kleinere zonnevelden, maar groter dan voor windenergie. Ook voor grootschalige zonnevelden leeft de wens om deze goed in te passen in de landschappelijke structuren in de gemeente. Daarnaast is het van belang om tot een goede beoordeling van de landschappelijke draagkracht te komen. De landschappelijke beoordeling uit het MER biedt daarvoor goede handvatten. Ook voor grotere zonnevelden is een landschapseigen afscherming gewenst.

4.2.4 Windenergie

Het participatietraject geeft geen eenduidig antwoord op de vraag of de doelstellingen voor duurzame energie moeten worden ingevuld met windenergie. Maar als er dan toch wind moet komen, zo vindt een meerderheid van de deelnemers, dan liefst geconcentreerd op één plek met zo min mogelijk gehinderden door geluid of slagschaduw. Andere voorwaarden die door deelnemers worden genoemd zijn:

- Realiseer projecten in de gebieden waar de minste omwonenden te maken krijgen met hinder.
- Zorg voor maximale beperking van hinder in die gebieden.
- Hou rekening met cumulatie met andere geluidbronnen (i.c. vliegverkeer).
- Volg de structuren van het landschap.
- Behoud en versterk natuurwaarden.
- Start met één project en doe ervaring op met participatieve ontwikkeling.
- Besteed aandacht aan gezondheid.

4.3 Participatie en overige voorwaarden

Veel stemmen gingen op voor het zo veel mogelijk in eigen beheer ontwikkelen van duurzame energieprojecten, opnieuw met als vaak gehoorde motivatie: “als het dan toch moet, dan doen we dit het liefste zelf.” Ook het idee dat het onrechtvaardig zou zijn als een ontwikkelaar van buiten de gemeente de opbrengsten van wind- of zonneprojecten zou opstrijken werd regelmatig genoemd.

Ook over de communicatie is veel gesproken. Er waren inwoners met complimenten (“wat goed dat jullie het op deze transparante manier aanpakken”), maar er was zeker ook kritiek op de informatievoorziening van de gemeente, die volgens sommige deelnemers te laat en onvolledig was.

De deelnemers aan de bijeenkomsten willen de volgende financieel participatieve voorwaarden stellen aan duurzame energieprojecten in Olst-Wijhe:

- Hou als gemeente de regie op de ruimtelijke procedure en projectontwikkeling.
- Zorg voor maximale (financiële) participatie in projecten.
- Hou indien mogelijk investeringen en opbrengsten binnen de gemeente.
- Investeer met de opbrengsten in duurzaamheid of publieke voorzieningen.
- Gebruik de opbrengsten van projecten om landschap en natuur te versterken.
- Zorg voor sluitende juridische verankering van financiële participatie.
- Investeer bij de ontwikkeling van projecten in adequate communicatie, ook naar inwoners van buurgemeenten.
- Koppel de ontwikkeling van duurzame energieprojecten aan de routekaart energieneutrale kernen.

Bijlage A Overzicht bestuurlijke en ambtelijke overleggen en contacten

A1 Ambtelijke en bestuurlijke overleggen

Datum	Met
2-10-17	Gemeente Epe (ambtelijk)
3-10-17	Gemeente Heerde (ambtelijk)
10-10-17	Gemeente Raalte (ambtelijk)
31-10-17	Gemeente Zwolle (ambtelijk)
7-11-17	Gemeente Voorst (ambtelijk)
27-11-17	Gemeente Heerde (bestuurlijk)
27-11-17	Natuur en Milieu Overijssel
30-11-17	Goed Veur Mekare
19-12-17	Enexis
23-1-18	Provincie Overijssel
27-2-18	Goed Veur Mekare
27-3-18	Provincie Overijssel
12-4-2018	GGD IJsselland
15-5-18	Provincie Overijssel
28-5-2018	Provincie Overijssel
7-6-2018	Omgevingsdienst IJsselland
21-6-18	Goed Veur Mekare
5-7-2018	Provincie Gelderland, Gemeenten Voorst, Epe en Heerde
3-12-2018	Provincie Gelderland en Overijssel, Gemeenten Voorst, Epe en Heerde

A2 Overige (mail)contacten

Datum	Met	Wat
30-5-2017	Gemeente Heerde (ambtelijk)	Mail, bijpraten ontwikkelingen
4-10-2017	Gemeente Heerde	Mail B&vR, terugkoppeling gespreksverslag
	Gemeente Deventer (ambtelijk)	Uitnodiging aftrap, uitnodiging NRD
10-11-2017	Gemeente Voorst	Mail B&vR, terugkoppeling gespreksverslag
20-11-2017	Provincie Overijssel (ambtelijk)	Mail ter voorbereiding NRD
30-11-2017	Gemeenten Deventer, Raalte, Epe, Heerde, Voorst, Zwolle	Mail aankondiging NRD, zienswijzen en uitnodiging informatieavonden december 2017
1-12-2017	Te raadplegen bestuursorganen, zie adressen dossier	Brief NRD, zie dossier
9-2-2018	Gemeente Epe, voorst, Heerde (ambtelijk)	Mail, uitnodiging voor bijeenkomst Welsum e.o.
23-3-2018	Gemeente Epe, Voorst, Raalte, Heerde, Zwolle	Mail bericht betreft definitieve vaststelling NRD en NvB
29-3-2018	Gemeente Raalte	Mail, verzoek uitnodiging door te sturen naar PB's of dorpsraden, onderwerp: uitnodiging voor informatiebijeenkomsten en excursie.
5-4-2018	Gemeente Epe, Voorst, Heerde (ambtelijk)	Mail met verzoek uitnodiging door te sturen naar PB's of dorpsraden, onderwerp: uitnodiging voor informatiebijeenkomsten en excursie.
13-2-2018	Provincie Gelderland (ambtelijk)	Mail update ontwikkeling energievisie
	Gemeente Epe, Voorst, Heerde (ambtelijk)	Terugkoppeling verslag bestuurlijk overleg
28-5-2018	Provincie Overijssel (ambtelijk)	Overleg programma NEO en ambitie en programma Olst-Wijhe